מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת ויצא תשפ"ב לפ"ק
| גליון כ' |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי אהרן טשערנאבלער זי"ע

יומא דהילולא קדישא ח' כסלו

די וואך איז די יארצייט פון רבי אהרן טשערנאבלער, ער איז געווען דער עלטסטער זוהן פון רבי מאטעלע טשערנאבלער.

ס'איז א פלא, רבי מאטעלע טשערנאבלער האט געהאט אכט זוהן, איינעם האט ער א נאמען געגעבן נאכ'ן פאטער, ער האט געהייסן מנחם נחום (הרה"ק רבי מנחם נחום ממקארוב ז"ל), **די אנדערע זיבן האבן געהייסן נאך די שבעה רועים,**[1] **ער האט געהאט א זוהן 'אברהם' דער טריסקער מגיד, 'יצחק' איז געווען רבי איציקל סקווערער, 'יעקב' האט געהייסן דער טשערקאסער, ער האט געהייסן רבי יעקב ישראל, 'משה' איז געווען רבי משה קאריסטשאבער, 'אהרן' האט געהייסן רבי אהרן טשערנאבלער, 'דוד' האט געהייסן רבי דוד'ל טאלנער, 'יוסף' האט ער נישט געהאט, נאר ער האט געגעבן א נאמען 'יוחנן'** (הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא ז"ל) **האט ער אמאל געזאגט הוא יוסף הוא יוחנן,**[2] **פארוואס האט ער נישט א נאמען געגעבן יוסף? ווייל ס'וועט שאדן פאר א שידוך ווייל ס'וועט זיין א פראבלעם מיט צוואת רבי יהודה החסיד, זיין שוואר האט נישט געהייסן אזוי...**[3] **נאר זיינס א מחותן האט אזוי געהייסן.**[4]

*

רבי אהרן טשערנאבלער האט געהייסן 'אהרן', נאך רבי אהרן קארלינער. זיין פאטער רבי מאטעלע טשערנבאלער איז געווען אן איידעם בזיווג ראשון ביי רבי אהרן קארלינער.[5]

רבי אהרן קארלינער איז יונגערהייט אוועק, ווען רבי מאטעלע טשערנאבעלער איז א חתן געווארן האט שוין רבי אהרן קארלינער נישט געלעבט, דער תנאים איז געווען ביים מגיד (ממעזריטש), **און רבי מענדעלע וויטעבסקער האט געליינט די תנאים אזוי דערציילט די וועלט, און ער האט געזאגט וועו ער האט געליינט די תנאים 'בת המנוח הרב רבי אהרן', האט ער אוועק געהלש"מ, האט ער שפעטער געזאגט אז ער געזעהן רבי אהרן קארלינער, און ער האט זייער געלאכטן האט ער געהלש"ט פונעם גרויסן אור, ער האט אים טאקע געקענט בחיין, אבער גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, האט ער זיך דערשראקן, ווייל ער האט זייער געלאכטן.**

אינטערסאנט אז רבי מאטעלע טשערנאבלער האט א נאמען געגעבן דעם זוהן אהרן נאכ'ן שוועך, כאטש ער איז יונגערהייט אוועק. רבי אהרן טשערנאבלער האט יא מאריך ימים געווען, ער איז געווען א גרויסער זקן איבער נייניציג יאהר איז ער געווען.[6]

ס'דא וואס זאגן אז דער בעלזער רב (הרה"ק רבי אהרן ז"ל) **האט געזאגט 'די וועלט זאגט אז איך הייס**

---

1 ובהזדמנות אחרת כאשר הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע הי' מונה בשבח בניו הק', התבטא ואמר: 'איך האב זיבן קינדער אקעגן די שבעה קני המנורה, ואהרן (רמז לבנו הרה"ק רבי אהרן ז"ל) עומד ומטיב את הנרות'.

ואכן אחיו הק' על אף שכל אחד היה מנהיג עדה בקרב ישראל, מ"מ הי' להם הערכה והתבטלות לאחיהם הגדול הרה"ק רבי אהרן ז"ל. ויש להעתיק לשונו הקדוש של הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע במכתבו לאחיו הרה"ק מטשערנאביל (בסו"ס ליקוטי תורה השלם): אל כבוד אחי הגדול, רב קשישא ורב חנינא ורב חסדא, מר מרנן ורבנן, מבטן מקודש, אחריו כל העם עונים, עליו אומרים קדוש וברוך, זקוקין דנורא ובעורן דאשא אמריה דפומא, איש חי ורב פעלים מקבציאל מו"ה אהרן... ומבקש ממנו בתוך מכתבו: ...בעידנא דעסיקת לייחדא יחודא עילאין קדישין ולאתדבקת רוחא ברוחא, בנפש רוח ונשמה של אבינו זצוקללה"ה, משם תמשיך עלי לרפואה שלימה... עי"ש.

2 יש לציין מה דאי' בספרים שמצאו סימוכין לזה עפ"י ביאור הגמ' (ברכות כ ובי"מ פד) שאמר רבי יוחנן על עצמו 'אנא מזרעא דיוסף קאתינא' 'שיוסף הוא מרכבה למדת יסוד והיה לרבי יוחנן מדריגת ומעלת יוסף הצדיק שבלי ספק שזהו כוונתו במה שייחס עצמו להיותו מיוצאי יריכו של יוסף", עי"ש. (ועיין בקו' שב דנחמתא מהרה"י ענגעל אות ו' מה שכ' בזה).

3 כי היה חתן הרה"ק רבי פנחס מקאלק ז"ל בן הרה"ק בעל האור המאיר מזיטאמיר.

4 בנו השלישי של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא ז"ל, ה"ה הרה"צ רבי מנחם נחום ז"ל הי' חתן הגביר המפורסם ומיוחס גדול רבי יעקב 'יוסף' מבארדיטשוב [היילפרין] ז"ל.

5 כי הרה"ק רבי מאטעלע מטשערנאביל נשא בזיווג ראשון את בתו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין, ונולדו לו ממנה ג' בנים, ה"ה רבי אהרן מטשערנאביל, הרה"ק רבי משה מקראסטישוב, והרה"ק מטשערקאס, ובזיווג שני נשא את בתו של הרה"ק רבי דוד לייקעס ונולדו לו עוד ה' בנים קדושים.

6 עיין בס' אוצר ישראל שהמאור עינים בירך את נכדו הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל בעת הברית שיזכה לראות בביאת המשיח, וכשהרה"ק נזדקן התחילו לצמוח לו שיניים חדשים, וראה שהברכה מתקיימת והוא יחיה עד ביאת הגואל, ושלח מנין אנשים לציון הק' של זקינו המאור עינים ואמר להם שיאמרו דאיתא בגמ' שיכול האדם לומר אי אפשי בתקנת חכמים, 'יידע כ'בין מוותר אויף די ברכה', אח"כ נסתלק בשיבה טובה.

נאך רבי אהרן טשערנאבלער, דערווייל הייס איך נאך רבי אהרן קארלינער.[7]

*

ס׳איז דא הסכמה פונעם רבי׳ן ר׳ זושא אויפן מאור עינים וואס איז געחתמ׳עט כ״ג חשון, און ס׳שטימט עפעס נישט, ווייל ער שרייבט דארט לסדר ולפרט "והנה פרח מטה אהרן" (והוא פסוק בפ׳ קרח שבימות הקיץ). ס׳איז דא וואס האבן געזאגט אז ער האט געמיינט א רמז אויף רבי אהרן טשערנאבל׳ער וואס איז געווען זייער חביב אויפן זיידן דער מאור עינים. אזוי האט מען געזאגט פשט, ס׳איז א פלא.

*

דער בעלזער רב – רבי ישכר בער – איז געווען א גרויסער חסיד פון רבי אהרן טשערנאבלער, ער האט געגעסן קעסט דארט צען יאר (בהיותו חתנו של הרה״ק רבי ישעי׳ משולם זושא ז״ל בן הרה״ק רבי אהרן מטשערנאבל ז״ל), ער האט געדעדט זייער געהויבן פון רבי אהרן טשערנאבלער.[8]

---

7 ועיין בס׳ דרך צדיקים שבארץ ישראל נהגו זקני חסידי קארלין ובראשם החסיד ר׳ יהושע העשיל האלטאווסקי ז״ל לבוא אל הרה״ק מבעלזא ביומא דאושפיזא של אהרן הכהן, הטעם לכך היה נעוץ בכך שהרה״ק נהג לומר שהעולם חושבים שאבי קרא לי על שם זקני הרה״ק רבי אהרן מטשערנוביל, אך למעשה אבי אמר לי שקרא לי על שם זקנו של הטשרנובלער, הלא הוא רבי אהרן הגדול מקארלין אשר היה נשמה שבאה לסבול עבור כלל ישראל.

וראה בס׳ ׳אדמור״י בעלז׳ (ח״ד עמ׳ יט): "כששהה מרן מהרי״ד בזמן מלחמת העולם הראשונה במונקאטש, קראו פעם את מרן מהר״א להפאליציי כדי לבדוק את תעודותיו. מרן שאף פעם לא היה לו עסק עם גויים ובפרט עם אנשי הפאליציי, נבהל והצטער מאד. ביקש מרן מהרי״ד מאנ״ש שישתדלו אצל השלטונות שיתנו למרן מהר״א לעבור דרך ביתו. כשעברו סמוך לביתו יצא מרן מהרי״ד מבעלזא ועמד על יד בנו הצדיק, נאנח ואמר: "בשעת הברית קראתי אותך בשם אהרן על שם זקנך רבי אהרן מטשרנוביל, האמת היא שחשבתי גם על שמו של רבי אהרן הגדול מקארלין, לפי שהוא קיבל על עצמו לסבול למען כלל ישראל. אף אתה בני, סובל את צרות ישראל".

וע״ע שם: "בחוה״מ פסח י״ט בניסן, חל יומא דהילולא של רבי אהרן הגדול. באותו יום רגילים היו חסידי קארלין לבוא למרן שהיה נכדו. פעם נכנסו חסידי קארלין למרן וביניהם היו גם ר׳ יצחק שווארץ ע״ה ובנו ר׳ אברהם נ״י. אמר ר׳ אברהם שהיום הוא יומא דהילולא של רבי אהרן הגדול. חילק להם מרן יין לשתות לחיים, ואמר להם מרן: "אני נקרא על שמו, לפי שזקני מטשרנוביל שאני נקרא על שמו, נקרא על שם רבי אהרן הגדול, וממילא גם אני נקרא על שמו".

8 עיי׳ בס׳ ילקוט מאורי אור (עמ׳ רע״ט) שהרה״צ רבי משולם זושא מטשערנאביל ז״ל סיפר שפע״א היה בבעלזא והלך לבקר דודתו הרבנית של הרה״ק המהרי״ד מבעלזא זי״ע וסיפרה לו שבעלה הק׳ היה בכל יום אחר התפילה בשעת קיפול התפילין מדבר מחו״ז הרה״ק רבי אהרן מטשערנאביל זי״ע, ופע״א שכח, וכשבא לביתו נזכר שלא דיבר מזקה״ק, אבער וואס קען מען רעדן מיט א אידענע, אז דיבר עמי מחדרו ומביתו היכן עמדו השולחנות והכסאות.

9 כן היו נקראים הצדיקים בפי הצוררים ממלכות רוסלאנד, שהציקו את הצדיקים המפורסמים אשר היו להם השפעה על עדת החסידים.

הגזירה ׳צאדיקאוו׳ עצמה היתה על ראש צדיקי בית טשערנאביל האמורים לעיל בשנת תר״כ. מני אז, ובמשך שלושים שנה, עד שנת תר״ן בערך, עמדה הגזירה במלוא תוקפה על החצרות מגזע הקודש דטשערנאביל.

הגזירה, "גזירת צדיקאוו", קבעה כי חיבת להיות ביקורת תמידיית מטעם נציגי השלטון על כל אורחותיהם של הצדיקים הללו מגזע הקודש טווערסקי, והמפקד-המושל העליון של מחוז קיעוו, "גובערנאטור", כותב במכתב: "בעצם היינו צריכים לשלוח את כל הצדיקים מכל המחוז בכדי להמעיט את השפעתם על ההמונים, אך עצה זו לא מועילה, כפי שכבר הוכח בפרשת הצדיק פרידמאן מרוזין, שמעת אשר הוכרח לעזוב את הארץ גדלה השפעתו הרבה יותר"...

והגזירה היתה בעיקר על צדיקי בית טווערסקי, כי הם הירבו לנסוע, ודרכם היה שהיו נוסעים לעיירה מסויימת, וכל אנשי העיירה היו באים לקבל פניהם וגם מכל הסביבה ההיא היו באים לעיירה ההיא להיות במחיצתו של הצדיק, ליהנות לאורו ולקבל ממנו עצה ותושיה, ומנהגם הי׳ לצאת לעיירות מיד אחר החגים עד ימי החנוכה, ואחר חנוכה שוב נסעו עד פורים, וכן מיד אחר הפסח עד שבועות וכן אחר שבועות עד חודש אלול, ולמעשה לא היה מגיעים לעיירה אחת יותר מפעם אחת בשנתיים או יותר, שהיו הרבה עיירות ובכל סביבה היה עיירה מסוימת שלשם היו מגיעים, ובכל מקום שהרבי היה מגיע התקבצו מכל הסביבה והיה בעיירה ההיא כעין חג.

וסיפר א׳ מהצדיקים מנכדי בעל תשואות חן מלינין שפ״א נסע לעיירות ובאותה תקופה היתה גזירה מאת הצאר שהצדיקים לבית טווערסקי לא ייצאו מעירם, כיון שידע פעולתם הק׳, וכשנתפס הנ״ל הוכיח שאין הוא ממשפחת טווערסקי והתפלא השוטר ואמר: "לא ידעתי שיש צדיקים שאינם בשם טווערסקי".

ועיין בס׳ אמת ויציב (ח״ג) ובס׳ ספרן של צדיקים (עמ׳ מ״ט) שבעת המסירה על צדיקי בית טשערנאביל המפורסם בשם ׳גזירת צאדיקאוו׳ באו אל הרה״ק ר׳ אהרן מטשערנאביל זצוק״ל לחקור עליו, ושאלו האם אתה ׳צאדיקאוו׳, א״ל הן אני צאדיקאוו, אמר השר שיחתמו שני עדים שהוא הודה בעצמו שהוא צאדיקאוו, תמה הרה״ק, וכי צריך אני עדים שאני צאדיקאוו, השמים והארץ יעידו שאני צדיק, ועל השולחן היו מונחים פתקאות, ושאל השר ההוא על מהותם, השיב הרה״ק מי שיש לו בקשות נותן לי פתקא שאתפלל בעדו, ולהוראת השר לקחו הפתקאות וכרכו אותם במטפחת, וגם הסידור היה מונח על השולחן וכתובים בו שמות אנשים, ולשאלת השר, אמר הרה״ק כי גם כאן כתובים בקשות, ולקח השר גם הסידור והתחיל ללכת החוצה, אמר הרה״ק וכי גם הסידור לקחו, במה אתפלל, והלך הרה״ק וחטף ממנו הסידור, ונתפחד השר ואמר לאנשיו הוליכו אותי החוצה, כי לא אדע מה היה לי, וכשהוליכוהו חוצה אמר השר, כמעט פרחה רוחי מפחדו, ומעולם לא ראיתי איש שמטיל אימה ופחד כמותו.

כאמור, הגזירה הורגשה מאד בהגיע עת דודים, כשנישאו בני ונכדי הצדיקים הק׳, וכידוע השתדלו הני צדיקים פעמים רבות זה בזה, וכל אימת שהיו צריכים לצאת ממקומם הוכרחו לקבל אישור הממשלה שהקשתה עליהם קשיים רבים. כך גם כל אימת שביקשו לעלות על ציון אביהם המגיד הק׳ מטשערנאביל ז״ל שנטמן בכפר אנאטיווקא, לא בנקל עלתה להם להגיע למחוז חפצם, שכן כל פעם שאחד מן הצדיקים יצא ממקומו נתקבצו ובאו מאות ואלפים להקביל את פניהם בחרדת קודש ובכבוד מלכים, והדבר היה לצנינים בעיני השלטון.

ואחת החתונות המפורסמות עליה נשתמרו סיפורים לאותו חתונה, היא חתונת הרה״ק רבי ברוך מאיר מאזארנין זי״ע, בן הרה״ק רבי מנחם נחום זי״ע בן הרה״ק רבי אהרן מטשערנאביל זי״ע, שהתקיימה במאקרוב בחודש מנחם-אב שנת תרכ״ה, ובה נשא הרבי מאזארנין את בת דודו, הרבנית בשמה חיה ע״ה, בת הרה״ק רבי יעקב יצחק ממאקרוב זי״ע.

ועיין בספר "בעלזון צדיקים" שיו״ל ע״י חסידי סקווירא (עמוד נו), מובא הרבה כת״י ו׳דאקומענטן שתורגמו מרוסיש בנוגע לגזירת צדיקאוו שנמצאים בארכיון הממשלתי בקיעוו.

ווען דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט חתונה געהאט, איז זיין פאטער דער בעלזער רב רבי יהושע׳לע געפארן צו די חתונה, און ער איז אוועק געפארן אינמיטן די שבע ברכות, ער האט געזאגט אז ער האט מורא געהאט צו בלייבן דארט, און ער איז באלד אוועק געפארן, ער האט געזאגט אז די ערד ברענט דא... ער האט זיך אפילו נישט געזעגנט פונעם מחותן און איז אוועק געפארן, און באלד נאכדעם איז מען אים געקומען זוכן.

ס׳איז היינט דא די ארכיוון - מ׳האט געעפנט אין רוסלאנד די ארכיוון - איז דא אז דער בעלזער רב רבי יהושע׳לע איז געפארן קיין רוסלאנד, די רוסישע רעגירונג האט שטארק געדופט׳ט די טשערנאבלער רבי׳ס, און זיי האבן געמאכט א גזירה זיי זאלן נישט טארן ארום פארן, ס׳האט געהייסן ׳צאדיקאוו׳, אזוי האט געהייסן די גזירה,[9]

או זיי האבן געוואלט ערגעץ פארן האבן זיי געמוזט בעטן אן ערלויבעניש, ווען צו פארן, וואו צו פארן, די סיבה פארוואס זיי פארן, די רעגירונג איז געווען אזוי שטרענג, די רוסישע רעגירונג, די צאר׳ישע רעגירונג. בעלזא האט באלאנגט פאר עסטרייך, איז היינט דא אין די ארכיוון פון די רוסישע רעגירונג פונקטליך דעם פאס נאמבער פונעם בעלזער רב, די דאטום ווען ער איז אריבער די גרענץ, ער מיט די רעביצין און די קינדער, מ׳האט זיי נאכשפיאנירט, די געהיים אגענטן זענען זיי נאכגעגאנגען וואס דער בעלזער רב טוהט אין רוסלאנד, פונקטליך וואו זיי האבן געענעכטיגט, וואו מ׳איז איינגעשטאנען, מ׳האט מיר געזאגט אז היינט קען מען צוקומען צו די ארכיוון.

*

דעמאלטס ווען דער בעלזער רב האט זיך משדך געווען מיט רבי אהרן טשערנאבלער, איז ר׳ מרדכי פעלץ (מחסידי בעלזא המובהקים) מיט געפארן לכבודו פון בעלזער רב, און ער האט זייער געטשעפעט רבי אהרן טשערנאבלער, ווייל זיין פאטער רבי מאטעלע טשערנאבלער איז נסתלק געווארן זיצנדיג ביים טיש אינמיטן לערנען, האט מען אזוי געלאזט דעם ספר געפנט אויפן טיש, אזוי ווי בחיים חיותו, און מ׳האט דעם שטוב פארשפארט. לכבודו פונעם בעלזער רב האט רבי אהרן טשערנאבלער געפנט דעם שטוב, און געווינן פארן גאסט דעם צימער וואו זיין פאטער איז נסתלק געווארן און וואו ס׳איז אויפגעמישט דאס ספר, און דער ר׳ מרדכי פעלץ איז צוגעגאנגען און האט פארמאכט דאס ספר, און ס׳האט זייער פארדראסן פאר רבי אהרן טשערנאבלער, האט ער זיך אנגערופן פארן בעלזער רב ׳איך האב געמיינט אז איר ברענגט אייך מיט א מרדכי, דערווייל זעה איך אז איר האט מיטגעברענגט מיט זיך גאר א המן...׳. ער איז געווען א חסידישער איד, א קלוגער איד, א תלמיד חכם, נאר ער איז געווען א שארפער.

*

דער בעלזער רב האט שטארק מקרב געווען רבי מאטעלע הארנאסטייפלער׳ס אייניקלעך, ער האט געזאגט אז דאס איז ווייל ווען ער האט חתונה געהאט קיין טשערנאבל, איז דער ברודער (הרה״ק רבי ארי׳ לייבוש ז״ל ממאגרוב) אויך געווארן א איידעם אין טשערנאבל (אצל הרה״ק רבי מנחם נחום מלויעב ז״ל בן הרה״ק רבי אהרן מטשערנאבל ז״ל),[10] זיי האבן חתונה געהאט צוזאמען, איין וואך ער, און די צווייטע וואך דער אנדערער, דער בעלזער רב (אביהם הגה״ק מהר״י ז״ל) איז דעמאלטס געפארן קיין טשערנאבל צו די צווי חתונות דארט - און דער בעלזער רב האט געזאגט אז איינעם איז ער מסכים איבער צו לאזן, און איינעם וויל ער אהיים נעמען, איז געווארן א מדובר ווער ס׳זאל בלייבן און ווער נישט, האט מען געזאגט אז מ׳וועט פרעגן רבי מאטעלע הארנאסטייפלער ז״ל, האט ער געזאגט אויפן שפעטער׳דיגן בעלזער רב - רבי ישכר בער - אז ער זאל בלייבן, איז ער געבליבן אין טשערנאבל, ער האט געווארן דארט עטליכע יאר, ממילא איז ער מכיר טובה די אייניקלעך פון רבי מאטעלע, ווייל לכבוד אים איז ער געבליבן אין טשערנאבל.[11]

*

דער בעלזער רב איז זייער נתפעל געווארן פון טשערנאבל, כ׳האב געהערט אז דער טאטע ז״ל האט געזאגט אז דער בעלזער רב האט געמומען איידימער טשערנאבלער אייניקלעך, און האט געזאגט איך וויל האבן א אויבן-אן פון טשערנאבלער אייניקלעך.[12]

*

דער בעלזער רב רבי ישכר בער איז טאקע געבליבן דעמאלטס אין טשערנאבל ביי רבי אהרן טשערנאבלער, און געגעסן דארט קאסט צען יאר, דערנאך האט אים דער בעלזער רב אהיים גערופן ער זאל קומען אהיים. מ׳האט געזאגט אז ווען דעם איז ער (המהרי״ד ז״ל) אוועק געפארן פון טשערנאבל, ווייל שבת אינדערפרי האט דער בעלזער רב געלערנט גמרא מיט תוס׳, איז אדורך געגאנגען דארטן א איד, און האט אים געזעהן לערנען גמרא תוס׳, האט אים דער געטשעפעט אויף דעם [מכיון שאינו עוסק בספרי חסידות]. און ער האט עס דערציילט פארן פאטער, האט אים רבי יהושע׳לע געזאגט, ׳איך וויל נישט אז דו זאלסט זיין דארטן׳. און ער איז טאקע דעמאלטס אהיים געפארן קיין בעלזא.

דעם בעלזער רב׳ס רעביצין איז זייער אומצופרידן געווען אין בעלזא, אין טשערנאבל איז געווען מער הרחבה, און אין בעלזא איז געווען מער בצמצום, הכלל, האט זי אהיים געשריבן א בריוו, און זי בעהט דארט אז רבי אהרן טשערנאבלער זאל שרייבן א בריוו קיין בעלזא, אז מ׳זאל זעהן אז זיי זאלן האבן מער. רבי אהרן טשערנאבלער האט געשריבן אזא בריוו פאר רבי יהושע׳לע, ווען רבי יהושע׳לע האט באקומען דעם בריוו, האט ער געזאגט ׳א חידוש פון א זאך, איך זארג מיך אז זיי האבן צופיל, און ער זארגט זיך אז זיי האבן צו וויניג׳.

*

זיין ברודער דער טשערקאסער האט קודם געווואוינט אין הארנאסטייפל, שפעטער האט ער זיך אוועקגעצויגן קיין טשערקאס, די בני העיר האבן געהאט טענות צו אים פארוואס ער פארט אוועק פון הארנאסטייפל, האט ער זיי געזאגט אז זיין אייניקל וועט נאך צוריק קומען, שפעטער איז טאקע דער אייניקל רבי מאטעלע געקומען אהין. הארנאסטייפל איז נישט ווייט פון טשערנאבל, און זיין פעטער רבי אהרן טשערנאבלער האט אים זייער מחבב געווען.[13]

דער טאטע ז״ל האט דערציילט אז רבי מאטעלע הארנאסטייפלער האט אמאל נישט געהאט קיין לולב, ער האט געווואוינט אין הארנאסטייפל, און זיין פעטער רבי אהרן טשערנאבלער האט געווואוינט אין טשערנאביל, דאס איז נישט ווייט, און ס׳איז געקומען שוין נאנט צו סוכות און ער האט נישט געהאט קיין לולב האט ער אריין געשיקט א שליח קיין טשערנאביל צום פעטער מיט א בקשה, ער האט געזאגט איך שטעל מיר פאר אז דער פעטער האט מערערע לולבים, וויל ער בעטן אז דער פעטער זאל אים שיקן א לולב, און רבי אהרן טשערנאבלער האט געהערט ווי דער שליח איז אריין געקומען זאגן אזוי, איז ער אריין געגאנגען צו דעם פלאץ וואו ס׳איז געלעגן אלע לולבים, און ער האט אויסגעקליבן דעם שענסטן לולב, ער האט אהין געגעבן פאר״ן שליח ער זאל עס טראגן פאר רבי מאטעלע. און ער האט דאך געהאט זיינע קינדער דארט וואס זיי האבן געגעסן קאסט ביי אים, און רבי ישעי׳ משולם זושא האט

---

10 ויש לציין דברי הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן אבד״ק לעמבערג זצ״ל שכותב בהסכמתו לספר לקוטי תורה (טשערנאביל) בזה״ל ״והרב הגאון הצדיק מבעלז כקד״ש מוהר״ר שלו׳ מבעלזא ז״ל אמר עת הסב בסעודת שבת שאם היה הצדיק (רבי אהרן) מטשערנאביל במדינתינו, היה נוסע כמה פרסאות לקראתו״.

11 עיי׳ בס׳ ילקוט מאורי אור (עמ׳ רע״ט) שהרה״צ רבי משולם זושא מטשערנאביל זצ״ל סיפר שפע״א היה בבעלזא והלך לבקר דודתו הרבנית של הרה״ק המהרי״ד מבעלזא זי״ע וסיפרה לו שבעלה הק׳ היה בכל יום אחר התפילה בשעת קיפול התפילין מדבר מחו״ז הרה״ק רבי אהרן מטשערנאבל זי״ע, ופע״א שכח, וכשבא לביתו נזכר שלא דיבר מזקה״ק, אבער וואס קען מען רעדן מיט א אידענע, אז דיבר עמי מחדרו ומביתו היכן עמדו השולחנות והכסאות.

ואגב, בס׳ אדמור״י בעלזא (ח״ג עמ׳ כ׳) מביא דבר נפלא וכך מסופר שם שכשהגיע הרה״ק ר׳ ישכר דוב מבעלזא זצוק״ל לטשערנאביל כשפיאותיו הארוכות משתלשלות ויורדות על צדעיו (כפי שנהגו בבעלזא) ראו בזה חסידי המקום פגיעה ברבם הקדוש, (כי בטשערנאביל הלכו בפיאות קצרות), פעם שם הרה״ק רבי אהרן מטשערנאבל ידיו הק׳ על אחת מפיאותיו של המהרי״ד, ואמר לו ״בערעלע למה לך פיאות ארוכות כל כך״, מאז לא צמח לו שערות ארוכות בפאה הזאת שנגע הרה״ק רבי אהרן, והיתה לו פאה אחת ארוכה ואחת קצרה, כעבור זמן אמר לו הרה״ק רבי אהרן שלירא שמים נושרות השערות של הפאות מאליהן, מאז לא גדלו עוד שערות פאותיו של מרן והיו לו פאות קצרות כשיעור שהיה מקובל בטשערנאבל״.

12 והיו לו ארבעה חתנים נכדי בית טשערנאביל, ואלו הן: א) הגה״צ רבי פנחס טווערסקי ז״ל אבד״ק אויסטילא, בן הרה״ק רבי מרדכי מראחמיסטריווקא ז״ל, ב) הגה״צ רבי יצחק נחום טווערסקי ז״ל מראוואא-רוסקא, ג) הגה״צ רבי יוחנן טווערסקי ז״ל אבד״ק הארבישאוו, ד) הגה״צ רבי יוחנן טווערסקי ז״ל, ובבעלזא היו קורין אותם יוחנן א׳ ויוחנן ב׳.

13 עי׳ בס׳ ומשה היה רועה (ח״א עמ׳ רצ״ח) שפע״א דיבר הגה״ק מנאסאד ז״ל עם הרה״ק רבי מאטעלע הארנאסטייפלער שעה ארוכה, ואח״כ נענה ואמר: ׳ער איז דער גרעסטער פונעם הייליגן רב׳ס קינדער׳, ועיי״ש עוד גודל הערכתו להרה״ק רבי מאטעלע.

געהאט געלייגט אן אויג אויף דעם לולב, אז ער וועט באקומען דעם לולב, און אזוי ווי ער האט אוועק געגומען דעם שענסטן לולב האט עס אים פארדראסן, האט ער געזאגט פאר"ן פאטער, דעם שענסטן לולב האט מען פאר אים געשיקט? האט אים זיין פאטער געענטפערט, וועז דו וועסט מאכן אזא שיינע ברכה אויפן לולב ווי ער וועסטו אויך האבן אזא שיינעם לולב.

*

וועז כ׳בין געווען אין אוקריינא שוין לאנג צוריק, איז איינער צו מיר צוגעקומען אז איך זאל קויפן א זיגל, האב איך געפרעגט וויפיל בעטסטו פאר דעם זיגל, זאגט ער פופציג דאללער, דער זיגל איז געווען ׳אהרן בן הרה"ק רבי מרדכי׳..., און נאכדעם האט עס אין די זייט, ווער ס׳האט עס געגעבן, איינער פון זיטאמיר. כ׳ווייס נישט צי ס׳איז פון רבי אהרן טשערנאבלער צי ס׳איז א צווייטער... אבער אזוי זאגט דער זיגל.

*

אין הארנאסטייפל בין איך שוין איינמאל געווען. דארט איז דער ציון אינמיטן די שטאט, עס איז דא דער אוהל. מיר זענען אבער נישט אריינגעפארן קיין טשערנאביל, מ׳האט מורא געהאט אריינצופארן (מחמת רעל האטאם שיש שם). אלעס דארט איז חרוב, הארנאסטייפל איז אויך אינגאנצן פוסט, אלעס איז לוידיגע הייזער, די מענטשן דארט האבן אלעס איבערגעלאזט, גאנצע מיילן נאך פאר הארנאסטייפל זעהט מען שוין אז עס איז ליידיג אין פוסט, אלע געגענטער ארום טשערנאבל איז געבליבן חרוב ונחרב. אין הארנאסטייפל האבן די רשעים חרוב געמאכט דאס ביה"ח ר"ל, און ארום דעם אוהל זענען אויפגעבויעט געווארן הייזער, אבער די הייזער שטייען ליידיג... דער אוהל האט מען שפעטער צוריק געבויעט. אבער ממש נעבן דעם אוהל שטייט א גרויסער בנין וואס מ׳האט געהאלטן אינמיטן בויען, און מ׳האט דאס איבער געלאזט און נישט צוגעענדיגט, אזוי איז עס געבליבן האלב אויפגעבויעט, עס שטייט אזוי פוסט. אזוי זעהט מען דארט גרויסע פארמס, אן קיין מענטשן און אן קיין קוהען, אלעס איז ליידיג און פוסט.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי דובער מליובאוויטש זי"ע

יומא דהילולא קדישא ט׳ כסלו

די וואך איז די יארצייט פון רבי דובער פון ליובאוויטש, דער עלטסטער זוהן און ממשיך דרכו פונעם בעל התניא. מ׳האט אים געוופן ׳דער מיטעלער רבי׳.

זיין פאטער דער בעל התניא האט אים א נאמען געגעבן ׳דוב בער׳, נאך זיין רבין דער רבי ר׳ בער (המגיד הק׳ ממעזריטש זי"ע),[14] ער האט געהייסן דוב בער, אבער זיין נאמען איז געווען ׳דובער׳ אינאיינעם איין ב׳.[15]

וועז די רעגירונג האט געהייסן מ׳זאל זיך צולייגן א משפחה נאמען,[16] האט דער מיטעלער רבי זיך אויסגעקליבן דער משפחה נאמען ׳שניאורסאהן׳, נאכ׳ן פאטער דער בעל התניא (שניאור׳ס-זאן, היינו הבן של שניאור ה"ה אביו הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי הבעל התניא זי"ע).[17]

*

כ׳האב געהערט פונעם טאטן ז"ל. אז רבי מאטעלע האראנסטייפעלער האט געהייסן רבי מרדכי ׳דוב׳ נאכ׳ן מיטעלן רבי׳ן, וויייל פאר׳ן ברית איז דער זיידע רבי מאטעלע טשערנאבלער געקומען פון עולם העליון און האט געבעטן מ׳זאל א נאמען געבן נאך אים (אבי אמו הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס ז"ל היה בנו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאבל ז"ל), און דער אנדערער זיידע דער מיטעלער רבי פון ליובאוויטש איז אויך געקומען [מעולם העליון] און האט אויך געבעטן מ׳זאל א נאמען געבן נאך אים (הרה"ק מטשערקאס הנ"ל הי׳ חתנו של הרה"ק ר׳ דובער הנ"ל), איז געווארן מ׳זאל א נאמען געבן נאך ביידע, איז געווארן רבי מרדכי דוב.

---

14 עיין בס׳ מגדל עוז (אות כ"ב) ששאל הרה"ק מבאדיטשוב את הבעל התניא לפשר דבר שמניח לבנו האדמו"ר האמצעי הרה"ק ר׳ דובער זי"ע ללמוד ולגלות רזי תורה בהרחבה כה גדולה, והשיב לו כי מתחלה היה בדעתו לתת לבנו הרה"ק רבי דובער עם לידתו השם המנונא, ע"ש ר׳ המנונא סבא, אלא שבא אליו רבו הרה"מ ממעזריטש ובקשו שיקראנו דובער על שמו.

כן מקובל אצל חסידי חב"ד שבמוצש"ק פ׳ וישלח שנת תקל"ג השבת האחרונה לחייו של המגיד ממעזריטש אמר המגיד לאדמו"ר הזקן הבעל התניא "חזון עובדיה", העובד י-ה רואה, בן יוולד לך וקראת אותו בשמי", וכעבור שנה בט׳ כסלו תקל"ד נולד האדמו"ר האמצעי.

15 וכידוע כן כתבו צדיקי בית ליבאוויטש ז"ל וחתמו עצמם בשם ׳דובער׳, ורק בחתימת האדמו"ר האמצעי בהקדמת ספר התניא חותם עצמו ׳דוב בער׳, ועיין בשו"ת צמח צדק (אהע"ז סי׳ ר"ז) שדן בשם ׳דובער׳ איך כותבין בגט או בכתובה, ע"ש.

16 במדינות אייראפא בערך בשנות ת"ק כבר היו שמות משפחה במדינות עסטרייך כאשר הקיסר יוסף השני נתן פקודה לכאו"א שיבחר לעצמו שם משפחה, ובשנת תקמ"ז נתפרסם גם החוק במדינת בהעמין (שהוא במדינת טשעכיי), ובערך בשנת תקס"ז ציוה הקיסר נאפאליאן לכל תושבי מדינת פראנקרייך שכל אחד ואחד צריך להוסיף לעצמו שם משפחה. ואז החלו הפקידים לחלק שמות משפחה ככל העולה על רוחם, והם היו נותנים ליהודים דווקא שמות משפילות ומלאי בוז, ומי שרצה לעצמו לבחור לעצמו שם מכובד היו מוכרח לשחד אותם בכסף רב. והרבה בחרו שם משפחתם ע"ש הראש המשפחה, וכגון במדינת רוסיא היה השם ׳אברהמאוויטש׳ שמשמעותו בנו של אברהם, או ׳שלאמאוויטש׳ הוא בנו של שלמה, כי ׳אוויטש׳ בלשון רוסיא פירושו בן. ובמדינת פולין נשתרש מאוד שמות כגון ׳אברהמסקי׳ פירושו בנו של אברהם. ובמדינת דייטשלאנד קורים לחבירו ׳אברהמסאהן׳ דהיינו בנו של אברהם, וכן במדינות גרוזיה ושכינותיה קורים כגון ׳אהרונוב׳ ׳שלומוב׳ דהיינו בן שלמה ובן אהרן, וכדומה.

17 באגרות בעל התניא (סי׳ ס"ט-צ"א) מביא האגרות של הבעל התניא מעת שנאסר בבית האסורים ושם נקרא ׳זלמן בורוכוביץ׳ שהוא פירוש בנו של ברוך שהוא שם אביו. אמנם צאצאיו כינו את שמם שניאורסאהן, דהיינו בנו של שניאור והוא ע"ש האדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע.

אונז זענען מיר איניקלעך פונעם מיטעלן רבי'ן, ווייל דער זיידע רבי שלו' אליעזר'ל איז געווען אן איידעם ביי רבי מאטעלע הארנסטייפעלער, און ער איז געווען אן איניקל פונעם טשערקאסער, און דער טשערקאסער איז געווען דעם מיטעלן רבי'ן'ס איידעם.

*

ווען דער טשערקאסער האט חתונה געהאט האט נאך דער תניא געלעבט, דער תניא האט אים אויסגעקליבן (נישואיו היה בשנת תקע"א). דער תניא איז געווען אויף א באזוך ביי רבי מאטעלע טשערנאבלער, און דער תניא האט אים געזאגט 'איך וויל זיך משדך זיין מיט אייך', דאס הייסט מיט זיינס אן איניקל. זאגט רבי מאטעלע 'וועמען פון מיין קינדער ווילט איר?', ער האט שוין געהאט דעמאלטס עטליכע זון, 'זאגט דער תניא 'איך וועל מיך אויסקלויבן'. עס איז שוין געווען שפעט אויפדערנאכט און די קינדער זענען שוין געשלאפן, איז דער תניא אריין אין שטוב וואו די קינדער זענען געשלאפן און ער האט ארויפגעלייגט די האנט אויף די קעפלעך פון די קינדער, ביז ווען ער האט געזאגט 'אה, דעם וויל איך', מ'האט אריינגעברענגט א לעכט און מ'האט געקוקט וועמען ער האט אויסגעקליבן, און מ'האט געזעהן אז דאס איז געווען דאס קינד יעקב ישראל, האט דער תניא געזאגט 'מ'זאל מיר איהם ניט אויסבייטן וויל איך וועל איהם דערקענען...'.

און מ'האט געמאכט א לחיים לכבוד דעם שידוך שליסן, און מ'האט זיך געוואונטשן לחיים דער תניא מיט רבי מאטעלע טשערנאבלער, און דער תניא האט געזאגט 'לחיים, אלע השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות', און רבי מאטעלע האט צוריק געווואונטשן אלע השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, האבן זיי זיך אנגעהויבן צו קריגן וואס זאגט איר בגשמיות וברוחניות, מ'דארף זאגן פארקערט, האט רבי מאטעלע טשערנאבלער געזאגט, יעקב אבינו האט געזאגט (בראשית כה, כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש [ואח"כ] והיה ה' לי לאלוקים, קודם גשמיות און נאכדעם רוחניות, האט דער תניא געענטפערט 'יעקב אבינו'ס גשמיות איז געווען לויטער רוחניות'. האט ער געזאגט 'אמת, אבער זיין רוחניות איז געווען נאך העכער'.[18]

*

ווען דער טשערקאסער האט חתונה געהאט האט נאך דער תניא געלעבט, און ער האט נאך געגעסן קאסט ביים תניא.

דער תניא האט דאך געזאגט תורה באריכות אויף זיין דרך, אין טשערנאבל האט מען דאך נישט געזאגט אזוי, עס איז געווען א גרויסע רייבעריי דערוועגן,[19] **האט איינער געפרעגט דעם טשערקאסער 'וי אזוי זיצסטו ביים טיש ביים תניא, וואס זאגט דער פאטער דערצו?', האט דער טשערקאסער געזאגט 'איך הער נישט'. דער פאטער האט אים געזאגט אז ער זאל נישט הערן די תורה פון חב"ד מילא הערט ער נישט, ער זיצט דארט אבער ער הערט נישט.**[20]

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

---

18 ידוע שבדבר זה נתווכחו רבותינו קדושי עליון נוחי ארץ נבג"מ הרה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה והרה"ק הרבי מלובלין זללה"ה, שהמגיד מקאזניץ אמר שבתחלה צריך האדם לבקש מהשי"ת על רוחניות ואח"כ יבקש על גשמיות, והרבי מלובלין אמר להיפוך שבתחלה יבקש על גשמיות ועל ידי זה יוכל לבא לידי רוחניות, כי לא יוכל אדם לבא לידי רוחניות אם לא יהיה קודם גשמיות כמובן. ועל פי זה מתאמרא משמיה דהרה"ק המגיד מטריסק זללה"ה (הובא בילקוט מאורי אור לשבועות) על פלוגתת בית שמאי ובית הלל (חגיגה יב.) דבית שמאי אומרים שמים נבראו תחלה, ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחלה. הכוונה דבית שמאי ס"ל שבתחלה צריך האדם לבקש על רוחניות, ואחר כך יתפלל על הארץ היינו גשמיות, ובית הלל ס"ל ארץ נבראת תחלה, שצריך האדם לבקש מתחלה על גשמיות וממילא יבא על ידי זה גם לרוחניות, כי על ידי גשמיות יכולים לבא לידי רוחניות.

ובזה ביאר מרן רבינו שליט"א מקראי קודש בפר' תולדות, שברך יצחק אבינו את יעקב אבינו ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ, כפשוטו שיזכה לשפע רב ופרנסה בריוח, וכמדרשו מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה, ודרשו עוד במדרש ויתן ויחזור ויתן, רמז לשני סוגי ברכות, על עניני גשמי ועל ענייני רוחני, אך איני יודע איזה מהם קודמת, ולזה כשהסכים יצחק בלבו לברכו הקדים ואמר כמכריע, ראה ריח בני כריח שד"ה אשר ברכו הוי"ה, רמז על שיטת בית הלל דארץ נבראת תחלה, ובאופן זה קאי הברכות ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ כפשוטו בברכה בגשמיות, שקודם יזכו בני ישראל לשפע גדול בהרחבת הדעת ויהיה השפעות טובות בכל ענייני גשמי. והנה צרכי עמך ישראל מרובים, וזקוקים לפרנסה ושפע טובה, ויתן ויחזור ויתן, שאח"כ יהיה השפעה ברוחניות, מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, ואם לא יהיה לבני ישראל דאגת הפרנסה, יהיה להם דעת צלולה לעסוק במקרא משנה גמרא ובאגדה, ויצחק אבינו כבש דרך זה ויצחק אבינו כבש דרך זה לבניו אחריו והכריע שמתחלה ישפיע הקב"ה ענייני גשמי ואח"כ ענייני רוחני, וברכה זו ברך יצחק אבינו את בניו עד סוף כל הדורות, ואל הברכות הללו עיני בני ישראל צופיות, שיפתח ה' את אוצרו הטוב, שלא יצטרכו להתייגע כל כך על הפרנסה.

ועל פי זה ביאר מרן רבינו שליט"א הפיטן, צמאה נפשי אל הוי"ה היינו שם הוי"ה ביושר שהאותיות י"ה הן תחילה, ולכן ימלא שובע אסמי, להשפיע לי צרכי גשמיות תחילה, אל ההרים אשא עיני, אל תקרי ההרים אלא ההורים, מה שאמר יצחק אבינו כריח שדה אשר ברכו הוי"ה, כהלל ולא כשמאי, שבזה הכריע יצחק אבינו כבית הלל דארץ נבראת תחילה". עכתדה"ק.

19 עיי' בס' ילקוט מאורי אור (עמ' רצ"ט) שמביא מכתב קודש מהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שכתב אל חסידיו מיד אחר שקיבל עליו למלא מקום אביו הק' המגיד מטשערנאביל, אשר בו הוא מרמז שדרכי אביו הק' היו נגד שיטת תורת חב"ד, ויש אומרים שבכך הוא גם התנגד לשיטת אחיו הק' מטשערקאס שאמר ד"ת על דרך חב"ד.

וכה כתוב לאמור: "אלקים יחנכם בניי ידידיי, כבר מרגלא בפומא לאמור טוב לגבר שיחנך דרכו בפשטיות התורה להגות בה יומם וליל, ולשמרה כסדר השו"ע אחת לאחת, וחלילה להם לדחוק את השעה לעלות במעלות, כי אולי יפסוק דרגא מתותייהו חלילה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, הסו בניי הסו במופלא מכם אל תדרשו, עד יתנוססו אבני נזר על אדמתו ובינו ביני יסמוך דברי לבכם, כי בן הייתי לאבי ויורני לאמר כדבר אשר אני הוריתיכם היום.

ואם יאמר האומר בהפקירא ניחא ליה, וימעט חמידא דאורייתא לרדוף כל היום להשיג אהבת ה' ויראתו ית"ש, אל תאמין בו שטה מעליו ועבור כי לא מחכמה שאל זאת...

והעיקר אמונה כי מאז בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, יסוד ושורש העבודה להאמין בה' ובמשה עבדו, אשר אתפשטותא בכל דור ובכל צדיק, ויפתח בדורו וכו', אשר מבלעדי צדיק ונושע, לו חיה יחיה אלף שנים לא ידבק בידו מאומה, אשרי מי שבא למדת חסידות ותלמודו בידו, הלא במעט קט יכול להשיג אהבת ה' ויראתו ע"י פעולת צדיק"... עיי"ש עוד.

20 אצל חסידי חב"ד מסופר בשבת הראשונה לנישואין כאשר השמיע בעל התניא תורה על שולחנו כדרכו תמיד מדי שבת בשבתו, הבחין שמקומו של רבי יעקב ישראל נעדר ליד השולחן, שלח לקרוא לו הושיבו לידו, ואמר לו "רצוני שתשמע לאמירת תורתי", אחרי שגמר שאלו אם הבין את מאמרו, השיב רבי יעקב ישראל שלא שמע, שאלו התניא שוב "והלא ישבת כאן בשעת אמירתי וכיצד לא שמעת", והשיב, "לא קבלתי רשות מאבי לשמוע מאמר חב"ד, וכל דבר אשר אין לי עליו רשות מאת אבא אינני שומע".

תשובתו של האברך הצעיר מצאה חן בעיני האדמו"ר הזקן, והוא הפציר בו ליטול רשות מאת אביו לשמוע מאמרי חב"ד, נטל רבי יעקב ישראל רשות מאביו ומאז היה מקשיב למאמרי חסידות חב"ד.

ויש לציין שאך רק שנתיים זכה הרה"ק מטשערקאס להימצא במחיצתו של הבעל התניא, כי בשנת תקע"ג נפטר הבעל התניא בהיותו גולה ונודד ממקום מושבו מחמת המלחמה עם נאפאליאן עם רוסיה, אבל לא זכה לשוב לעירו, כי בדרך חזרה נסתלק, והובא לקבורה בעיר האדיטש.

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק בעל שבט סופר זי"ע

יומא דהילולא קדישא ט"ו כסלו

דער שבט סופר (הגה"ק רבי שמחה בונם סופר ז"ל) **איז געווען א זוהן פונעם כתב סופר, אבער איז נישט געווען דער עלטסטער זוהן. דער עלטסטער זוהן האט געהייסן רבי יעקב עקיבא, ער האט אפגעטרעטן פונעם רבנות פון פרעשבורג** (ואז נתכהן אחיו השבט סופר).[21]

דער כתב סופר איז געווען זייער גרויס, ער איז געווען אסאך העכער ווי די שטאט (תושבי העיר), **די שטאט איז געווען אסאך נידעריגער און פשוטער, און ס'האט נישט געקלאפט, ס'איז דאך געווען א גרויסע שטאט, און ער האט נישט געהאט קיין צייט זיך אפצוגעבן, האט דער כתב סופר אויפגענומען א מגיד אין שטאט,**[22] **ער איז געווען א גוטער רעדנער און האט באציבערט די מענטשן, ממילא האט ער אפגעקויפט דעם המון עם,**[23] **דער כתב סופר האט נישט געהאט אזוי קיין שייכות מיט'ן המון עם, ער איז געזיצן אין ישיבה און געלערנט, ער האט געשריבן תשובות, און געזאגט שיעורים און דרשות, אבער ער איז געווען איז אים זייער שיין מספיד, ער טייטשט אויס זיין נאמען 'אברהם שמואל בנימין', אברהם עקסטער, און שמואל, און בנימין, ביי שמואל הנביא שטייט כל מקום שהלך ביתו עמו, אזוי דרש'נט די גמרא אויף שמואל, זאגט ער אז וואו דער כתב סופר גייט האט ער זיינע תלמידים, און אזוי אויך טייטשט ער אויס די אנדערע נעמען לפי גדלותו, און ער פירט אויס - ס'איז אינטערסאנט - אז ס'איז ראוי מ'זאל אויפנעמען דעם זוהן, דער שבט סופר.**

ס'זעהט זיך אויס ווייל ס'איז געווען גרויסע פראבלעמען דארט, אין די שטאט זענען שוין געווען אסאך מאדערנע וואס האבן שוין נישט געוואלט דעם שבט סופר, וועגן דעם פירט ער אויס מ'זאל אויפנעמען דעם זוהן, און ער באציהט זיך טאקע אויף א תשובות חתם סופר אז מ'דארף אויפנעמען א זוהן,[26] **ס'איז זייער א שיינע הספד.**

*

דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט איז געווען נאנט מיטן שבט סופר, אינעם נייעם קדושת יו"ט (הוצאה חדשה בשנת תשע"א) **אין די מכתבים איז אויך דא די בריוו צום שבט סופר** (ועי' עוד בס' אגרות סופרים חלק ג' סי' מ"ו).[27]

צו הויעך פאר זיי, האט מען געזומען איינער זאל זיין דארט פאר די שוסטער'ס מיט די שניידער'ס, דער איז טאקע געווען א געלונגענער מענטש, און מיט די צייט האט זיך געמאכט א ערנסטע פארטיי אויף זיין זייט.

ווען דער כתב סופר איז נפטר געווארן, האבן זיי נישט געוואלט מ'זאל אויפנעמען זיין זוהן דעם שבט סופר אלס ממלא מקום, ווייל זיי האבן געוואלט מ'זאל אויפנעמען דעם מגיד. איז געווארן א ויצעקו, אז מ'מאכט נישט די לויה ביז מ'נעמט נישט אויף דעם זוהן, דריי טאג האט מען אויפגעהאלטן דעם כתב סופר (מקבורה),[24] **ס'איז געווען א גרויסע מחלוקה אין שטאט, און מ'האט צוזאם גערופן אלע תלמידים** (רבנים גדולים ות"ח חשובים), **פון די גאנצע מדינה איז מען געקומען צו פארן, ס'זענען נאך אויך געווען תלמידים פונעם חתם סופר, און ס'האט געדויערט דריי טעג, מ'וועט עס היינט נישט גלייבן... ביז מען האט עס אדורך געבראכן און מען האט אויפגענומען דעם שבט סופר** (עד שבסוף אמר המגיד בעצמו שאינו מקבל את הרבנות בהיות שהיא שייכת להשבט סופר).[25]

ס'איז דא זייער א שיינער הספד אויפן כתב סופר פון זיידן ז"ל דער ייטב לב, עס איז געדרוקט אין ייטב פנים (לי"ג מידות - דרוש ל"א), **ער האט אים מספיד געווען שלש עשרה מידות, ער זאגט דארט אז הגם ס'איז אין די דרייסיג טעג פאר יו"ט, אבער פאר אזא גדול בישראל מעג מען מספיד זיין, ער**

---

21 ונעתיק כאן מה שמתואר בס' הגדה של פסח - פרעשבורג (עמ' צ"ז) ...ראשי הקהילה שבכוונתם לכבד את רצון רבם האהוב התאספו ביום ב' והסכימו ביניהם לקבל על עצמם את מרות בעל ה'שבט סופר' לרבם, וכן כאשר הציגו ראשי הקהילה לפני בני הקהילה את החלטתם ענו כל בני הקהילה פה אחד מקודש, יחי אדוננו מורינו ורבינו נ"י!, ביום השלישי התקיימה הלויה של רבינו, ראשון המספידים במעמד אלפי בני ישראל שהתאספו לחלוק כבוד אחרון לרבם התכבד בנו הגדול רבי עקיבא יעקב זצ"ל שהאריך בדברים חוצבי להבות אש לעורר את הבאים לחלוק את הכבוד האחרון, ולהתאבל על גודל האבידה, ובסוף דבריו הודיע כי מוחל הוא על כבודו במילוי מקום אביו, ובטוב טעם ודעת הכתיר את אחיו הצעיר בעל השבט סופר בכתר הרבנות, כי לו יאתה תהילה, ובתום דבריו ענו קהל האלפים: כן דברת יחי מורינו לעולם!.

22 זה היה בשנת תרכ"א ותרכ"ב כאשר הי' מדוכא ביסורים ר"ל ולא עזב את טרדותיו העצומות בהרבצת תורה בלימוד שיעורים עמוקים תמידין כסדרם, ובכתיבת תשובותיו בדבר ה' זו הלכה שהשיב לרחוק ולקרוב ובהנהגת המדינה ללחום מלחמת ה' עם המתחדשים ופורצי גדר בכרם בית ישראל, ובעצם בהנהגת עירו, אז ביקשו אותו להקל מעליו ולקבוע בעל דרשן בעירו, [עיין בסוף שו"ת כתב סופר חלק חו"מ בתולדות המחבר דף כ"ז עמוד ג' ד"ה הן].

23 בהקדמת הספר אור שרגא (מהמגיד הנ"ל שנדפס בהסכמת הדעת סופר ועוד נכדי החת"ס) מובא שכשהגאון הכתב סופר הציע לו להיות מגיד בעיר פרעשבורג, שאל את הכתב סופר בצחות: מהיום אתם תהיו 'הרמב"ם' ואני אהיה 'המגיד משנה'?, ענה לו הכתב סופר בדרך צחות: זאת איני יודע, אבל קופת הקהילה יצטרכו מהיום לשלם 'כסף משנה'.

24 עיין בנצי"ב וכן משמע ביעב"ץ (סי' שנ"ז סק"ה) שמותר להלין את המת אף לכבוד החיים, כי כשמלינין לכבוד החיים אין בזה בזיון למת, והנוב"י נשאר בצ"ע. ועיין בשדי חמד (אות פ"ו בשם ס' צפיחית בדבש) שכ' שנהגו העולם דמי שמתה אשתו ורוצה לישא את אחותה עושים השידוכין קודם קבורת המת, וזימנין סגיאין אישתהויי אישתהי קבורת המת ועידנין, עד אשר יבואו אל עמק שוה ויתפשרו ביניהם, כיון שמה שעושים כן הוא לנייח נפשה, דמסתמא ניחא לה להנפטרת שתכנס אחותה במקומה, ואם לא יעשו השידוכין בשעת חימום יש לחוש שמא לא יתרצה הבעל, לכן אין שום חשש משום הלנת המת, ומנהג ישראל תורה היא.

25 בהקדמת הספר אור שרגא (מהגאון רבי שרגא פישמאן זצ"ל שהיה המגיד הנ"ל והספר נדפס בהסכמת הדעת סופר ועוד נכדי החת"ס) מובא ששמע מהדעת סופר שסיפר שבשעת המרקחה הגדולה, הכריזו בהעיר שהמגיד הולך להגיד דרשה בביהמ"ד, וכל בני העיר נתכנסו, והוא עלה על הארון קודש ואמר: שאף שאני זקן ובא בימים, אך על פי דין תורה אין שום ספק שהרבנות בהעיר שייכת לבנו של הרב ה"ה השבט סופר, ואין לערער אחריו כלום. ולגירסא אחת אמרו בנקיטת חפץ ובשבועה.

26 וז"ל הייטב פנים שם: ת"ל אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור, כלומר כסא הרבנות שאתה נותן הוא לדור ודור, שהיה שם החתם סופר ובנו הגאון ז"ל, ועתה קם למלא מקומו בן בנו הגאון שיחיה, וכך ראוי ונכון, כמבואר בדברי זקיני הרמ"א בהג"ה ביו"ד (סי' רמ"ה סכ"ב) ועיין במג"א (או"ח סי' נ"ג סקל"ג) ובתשובת חתם סופר סימן י"ב י"ג שמסיק כך כדברי הרמ"א, עיין שם, עכ"ל.

27 וז"ל המכתב: ב"ה, יום ג' ויקהל תרס"ג לפ"ק, סיגעט יע"א, אל הארז שבלבנון, לפני שמש שמו ינון, ה"ה כבוד אהובי ידי"ע וידי"נ הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול עטרת תפארת ישראל וראש גולת אריאל, פאר הדור והדרו עומד לנס עמו וכו' בנש"ק ואילי תרשישים, כקש"ת מו"ה שמחה בונם סופר שליט"א האבדק"ק פרעסבורג יצ"ו.

אהדשכהד"ג ושתה"ק כמשפט לאוהבי ה' וחושבי שמו, הנה מאז באתי הביתה זה ד' שבועות מעיר פעסט, יום יום דעתי ולבי לבוא בכתובים לפני הדר"ג ידיד נפשי, וסיבות שונות מנעוני מן הדבר, וגם כי קוה קויתי שאתראה פנים עם כהדר"ג בימים האלה באשר יתאספו יחד הקאמיטע של שלושים ואחד (בתופס גם כהדר"ג וגם אנו), אשר נבחרו לברוא חוקי הערגענצונג הארגאניזיאנס שטאטוס.

וכהיום אחרי רואי שיתמשך הדבר מיום ליום, אמרתי שפתי לא אכלה עוד מלהודיעו שמאד מאד היה צר לי כי כן נסבה מאת ה' שלא יכול כהדר"ג להופיע בהדר גאון עוזו עלינו,

ס׳איז אבער אויך געווען וועג ס׳איז געווען חילוקי דעות. ס׳איז געווען א גרויסער סכסוך, פרעשבורג איז דאך נענטער צו דייטשלאנד, דארט איז מען שוין געווען אין יענע צייטן מער מאדערן,[28] די בעלי בתים זיכער, די בחורים אין פרעשבורג – בימים ההם – איז שוין געווען צווישן זיי אן בערד.

פרעשבורג האט באקומען פון די עסטרייכישע רעגירונג, אז ס׳איז אנערקענט געווארן ווי א הויך-שול (קאלעדזש), אז ווער ס׳איז געגאנגען אין די ישיבה איז געווען פריי פון צו דינען אין מיליטער, אין קיין שום ישיבה איז עס נישט געווען,[29] זענען געפארן בחורים פון אינטערלאנד קיין פרעשבורג און זיי זענען שוואכער געווארן, דאס איז געווען מזרח אונגארין, און דאס איז געווען מערב אונגארין.

הכלל, ס׳איז געווען ממש ווי צוויי מדינות, דער קדושת יו״ט האט געווהנט אויף די זייט, און דער שבט סופר האט אנגעפירט אין די צוויטע זייט, און ס׳האט געשאדט פאר בחורים וואס זענען געגאנגען פון דא אהין, ממילא האט ער געפירט א מלחמה מ׳זאל נישט גיין לערנען קיין פרעשבורג.[30]

די שטאט איז שטארק געפאלן, ביים שבט סופר איז שוין געווען די שטאט שטארק מאדערן. דער שבט סופר האט געהאט מאדערנע תלמידים, נישט אין לערנען, נאר א גרויסע טייל בחורים זענען געווען אן קיין בערד (מחמת גודל ירידת הדורות שהשפיע בהרבה ר״ל). **ס׳איז געווען דארט מאדערניזעם, בחורים זענען שוין געגאנגען געשוירן די פיאות און די בערד.**

מ׳האט געזאגט אז ווען א בחור וואס פארט אוועק פון א חסידישע שטאט אהין, ביי יעדע סטאנציע וואו די באהן פארט שניידט ער אראפ נאך א שטיקל פאה אדער בארד.

נאכדעם איז געווען, אז ס׳איז געווען א פינעפער קאמיטע אין פעסט אין די הויפט קאנצעלי, פינף רבנים, איינער איז געווען דער שבט סופר, און איינער איז געווען דער קדושת יו״ט, ר׳ איציק רייך איז געווען פרעזידענט פון די קאנצעלי, ווען דער נשיא - פרעזעס האט עס געהייסן אויף דייטש אידיש - ר׳ איציק רייך איז אוועק מען געדארפט נעמען א פרישן פרעזעס, ממילא וועמען זאל מען נעמען, דער שבט סופר האט פארגעשלאגן א קאנדידאט וועמען מ׳זאל נעמען, א אויבערלענדער, א אשכנזישער, און דער קדושת יו״ט האט זיך זייער געקריגט איבער דעם, דעמאלטס האט ער געהאט א צוזאמען שטויס מיטן שבט סופר,[31] און ס׳זעהט אויס אז צוליב

לישב בראש אסיפת ת״ח רבנים גאונים וצדיקים ונכבדי בעלי בתים יראים ושלמים אשר התאספו ונקבצו בעצת ובהסכמת כהדר״ג ביום ג׳ פ׳ יתרו העבר בעיר פעסט, ואולם עין בעין ראינו כי מלאכתו נעשית ע״י אחרים, כי נתהוה השלום והאחדות בין יראי ה׳ במדינתנו, אשר ידעתי שמאז ומקדם זהו כל מגמת כהדר״ג ידידי לאחד הדעות ולהשוות הלבבות ולהעמיד השלום והמישור במדינה, וידעתי כי שש ושמח כהדר״ג מרחוק לשמוע כי חפץ ה׳ הצליח בידי הנאספים לתקן תקנות טובות ומועילות לטובת מעמד ומצב כלל ישראל.

ומובטחני כי כאשר היה מאז שכל עמודי הקאנצלי היו נשענים על הדר״ג, כן גם עתה יפרוס הדר״ג כנפי השגחתו עליה עוד ביתר שאת ויתר עוז, שעל פיו יצאו ויבואו מנהיגיה ומנהליה ולא ירימו ידם לעשות קטנה או גדולה מבלעדי דעתו ועצתו הטהורה, ואז צדק ושלום נשקו.

וגם ה׳ יתן הטוב ויחזק ויאמץ את כהדר״ג בכל אבריו וגידיו בריא אולם יבריאהו ואורך ימים ושנים ישביעהו, שעוד ימים ושנים רבים יעמוד כהדר״ג בראש החלוצים ללחום מלחמת ה׳ לרומם קרן התורה וקרן ישראל ולהעמיד הדת על תלה, עדי נזכה לעלות לציון ברנה בימינו במהרה. ומאד ישמח לבי ויגל כבודי אם יכבדני כהדר״ג בתשובתו הטהורה. אוהבו דורש שלום תורתו הקדושה בקידה חמש מאתי, חנני יו״ט ליפא טייטלבוים.

28 עיין בס׳ זכרון למשה (מכתב כא) שמביא מכתב מהגה״צ מלאפאשע, שהישמח משה רצה שנכדו הייטב לב ילך ללמוד בישיבת החתם סופר והוא לא רצה מחמת שינוי המלבושים של שני המדינות, ולבסוף התחרט על זה.

29 ויש לציין מה שמובא בדרשות חת״ס (ח״א בהג״ה) שעוד בימי החת״ס בשנת תקצ״ג לערך כאשר נלכדו צעירי ישראל לצבא הופיע החת״ס פתאום בבית המדרש בהיותו מצטער על כך, וקרא בקול: איך האלטס ניכט מעהר אויס... ואמר, מה לו לאב שהגלה את בניו, ומה חסר לו, אשרי למלך שמקלסין אותו בביתו כך, מכל שכן בגלות בעינוי ושעבוד, אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, אונו איז וועי... וגעה בבכיה בדברי מוסר, עיי״ש.

אמנם בזמנו של רבינו ה׳כתב סופר׳ השיגה ישיבת פרעשבורג שתלמידי הישיבה נפטרו משירות צבאי זאת לאחר שהוכרה הישיבה בצורה רשמית בשנת תרי״ט ע״י השלטונות כבית ספר גבוה לרבנות [׳אפנטליכע ראבינער הויכשולע׳], והכת״ס השקיע כוחות גדולים עד שהרוזן לאו טהון - מיניסטער ההשכלה, הוציא אישור זה על סמך הוראה מאת המלך, קבלת הפטור הותנתה בכך שלמדו בישיבה שש שנים וקיבלו תעודה.

ולרגל זו דרש הכת״ס דברי הודאה בשבת שקלים ר״ח אדר שבה הביע שבח והודאה להשי״ת ולהבדיל למלך על החסד הזה באומרו: ברוך מלכנו החסיד האדיר הבא בשם ה׳, כי אנו מאמינים כי אין המלך נבחר ע״י בני אדם אלא מאת ה׳, ואנו צריכים לכבדו ולשמור פקודתו, כי כבודו הוא כבודו של מלך עליון, וראוי לתארו בשמותיו של הקב״ה חנון ורחום וטוב, ומלכנו הוא באמת חנון ורחום לגבי כל החוסים תחת כנפיו, כמה טובות עשה לנו ותגדל חסדו עלינו שאנו יכולים לשמור דבר ה׳ בלי מניעה ועיכוב כלל, וע״י חסדו של עכשיו גלוי לכל רואה כי המלך אינו חפץ בחדשות אלא אוהב שנשמור דתנו כמו ששמרו אבותינו, ואוהב את אלו המחזיקים בתורת אלוקינו רבנו ותלמידיהון ונברך לשרים הגדולים יועצי המלך ישלם ה׳ פעלם ותהי משכורתם שלימה...

ויש לציין לאחר תקופה השיגו אישור מאת המלוכה שיוכלו לקבל פטור גם מי שלמד רק כג׳ שנים בישיבה, והכת״ס פעל נמרצות שגם לישיבות אחרות יתנו את האישור הזאת, ואכן הכת״ס פעל של״א ישיבות ברחבי אונגארין קבלו אישור שהם יהיו מכונים כביתות-מכינה לישיבת פרעשבורג, ובכך נפטרו מעול הצבא.

30 עיין בס׳ מסעות ירושלים (עמ׳ ר״א בהגה״ה) שהרה״ק הקדושת יו״ט זי״ע צעק פעם אחת בעת אמירת ההושענות במקהלות "יותר טוב לעבוד בצבא שלש שנים רצופים, מלסיע ללמוד באותו ישיבה באויבער-לאנד אשר היו יכולים להיפטר מעבודת הצבא", עיי״ש באריכות.

וע״ע בהקדמת הס׳ מעשי למלך (ח״ב) כותב שם הגה״צ רבי אהרן זילברשטיין ז״ל אב״ד בעלעד שאביו הגה״צ המעשי למלך מווייצען סיפר לו שפע״א נפגש עם מרן הקדושת יו״ט באסיפת רבנים, והקדויו״ט אמר לו שהוא הגיע במיוחד כדי לראות ולבחון אותו מקרוב, יען שיש בחורים ששואלים ממנו רשות ללכת ללמוד בישיבת ווייצען, ואחר שראהו היה הקדויו״ט אומר שאין ללמוד באויבערלאנד, זולת בישיבת ווייצען.

ועיי׳ בס׳ זכר צדיק לברכה (ח״א אות ר״ב) שרביה״ק בעל הדבר״י זי״ע סיפר להגה״צ רבי חנה הערש רובין ז״ל מסאטמאר שאביו זי״ע היה מפחד על בחורים שבאו לישיבתו ללמוד מפולין שלא ילמדו ממלבושי האונגארישע בחורים, כי שם הלכו יותר בחסידות.

ועיין בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שמובא בשם הגה״צ מפאיע הי״ד שכידוע היה ישיבות באויבער-לאנד שהיה מוכר בחוקי המדינה בשם ׳ראבינאט - שוהל׳ וכך היו תלמידי הישיבות נפטרים מלהתגיים להצבא, כי היו נרשמים כסטאדענטען שלומדים השכלה וכדו׳ ועי״ז נפטרו מזה, והיו גם כמה ישיבות חשובות ומפורסמות כאלו אשר גדולי עולם יצאו מבין כתליה, אבל לבחורים שבאו מאונטער-לאנד היה סכנה גדולה בזה, כי באונטערלאנד לא היו החינוך בדרך מפותח כל כך, ועל כן כשהיו באים למקומות אלו וראו שינויים גדולים ממה שהיה מקובל במדינתם כגון בלבוש וכדו׳, היו הרבה בחורים שבאו לידי קרירות וקלות ראש בהלכות ומנהגים קדושים עד שנתקלקלו רח״ל, אבל מן המותר לציין שלהבחורים תושבי אויבער-לאנד לא הזיק מאומה ואדרבה נתגדלו על ברכי התורה והרבה גאוני תבל יצאו משם.

וסיפר, שפעם בא א׳ לשאול בעצת הרה״ק מצאנז אם לשלוח בנו לישיבה חשובה ומפורסמת מאוד שהיתה "ראבינאט שוהל" [ואותה ישיבה התנוססה לתפארת והרבה מגדולי ומאורי הדור יצאו ממנה] ובכך ייפטר מהצבא, השיב לו הרה״ק מצאנז: ענדערש זאל מען גיין אין מיליטער ווי צו גיין לערנען און די ישיבה, כי ידע שלבחורים ממדינת גאליציע היזיקן מרובה.

31 ולהבנת הענין נעתיק כאן מה שמובא בס׳ יהדות טראנסלוואניא (עמ׳ 76) ...בשנת 896׳ סכנה גדולה היתה מרחפת על הארטאדאקסן האונגארית להפרד לחצאין, כמעט שהרבנים והקהלות אשר נוטים לחסידות יעזבו את הלשכה המרכזית הארטאדאקסן שבפעסט ויעשו לעצמם הסתדרות ולשכה מיוחדת.

הגרמא לזה הי׳ שבעת שנשיא הלשכה הראשון הג״ר יצחק רייך שבק לכל חי הושיב הגאון השבט סופר מפרעסבורג אחרי התיעצותו עם רבנים אחדים את הג״ר אהרי לייב ליפשיץ אב״ד סאנטוב לנשיא הלשכה, דבר זה חרה להרבנים החסידים מצד שהרב מסאנטוב הי׳ מתנגד מוחלט, וגם שבניו למדו בבתי ספר-עליונים, ומלבד זה התנגדו גם לדניאל וויים המזכיר הראשי של הלשכה כאמור לעיל.

ראש החסידים הי׳ מרן הקדושת יו״ט אב״ד סיגעט הוא נסע ביחוד לפרעשבורג כדי לסבב את הגאון בעל שבט סופר לשנות את החלטתו בדבר התמנות הרב ליפשיץ, אבל דבר זה לא עלה בידו, וע״ז קרא מרן הקדושת יו״ט אסיפה בענין זה לעיר מיהאליפאלווא כדי לטכס עצה כדת מה לעשות, 72 צירים התאספו אז במיהאליפאלווא, אולם בעת שהוצע להפרד מהלשכה המרכזית בפעסט רבנים מובהקים וגאונים כבעל ערוגת הבושם מחוסט ובעל זכרון יהודה מסאטמאר זצ״ל, עוד גם אחרים לא אבו לשמוע מזה באמרם כי עי״ז

דעם איז דער שבט סופר נישט געקומען צו פארן צו די אסיפה, און אויף דעם איז דא א בריוו פונעם קדושת יו"ט צום שבט סופר, וואו ער בעהט אים אז ער זאל קומען צו די אסיפה.

מ׳האט דעמאלטס געמאכט א פשרה, אז מ׳זאל נעמען א ווייס פרעזידענט א חסידיש׳ן איד, ׳וויצע פרעזיצס׳ האט עס געהייסן, דאס איז געווען די פשרה, און דער מונקאטשער רב האט אויסגעקליבן איינעם, ער איז געווען ארגינעל פון נעבן מונקאטש, און ער האט זיך געצויגן קיין פעסט ווייל ער איז געווארן וויצע פרעזידענט, ער איז געווען א חסידישער איד, די קינדער זענען שוין געווארן דארט אין פעסט אביסל מאדערן.

דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט איז דעמאלטס געפארן קיין פרעשבורג צום שבט סופר, און דאס האט געהייסן א ׳פיוס׳. ס׳איז געווען א וועלט׳ס נייעס, אזא חידוש (שהקדושת יו"ט הטריח עצמו לבוא עד לפרעשבורג), מ׳קען זיך היינט נישט פארשטעלן, ס׳האט זיך איבער געדרייט...[32] ער האט דאך געווואוינט אין מזרח אונגארן, אונטערלאנד, און ער האט געווואוינט אין אויבערלאנד, צוויי אנדערע געגנטער.

דעמאלטס וועז דער קדושת יו"ט איז געווען אין פרעשבורג זענען געקומען די בחורים ער זאל זיי בענטשן, האט ער זיי געבענטשט, האט זיך איינער אנגערופן אויף הלצה, ׳ס׳איז א ברכה לבטלה׳, ווייל זיי האבן נישט געגעבן א קוויטל מיט א פדיון, איז עס א ברכה לבטלה ווייל קיינער באצאלט נישט, דער קדושת יו"ט איז געווארן זייער ערנסט, און האט זיי געזאגט ׳חס ושלום, טאמער מיר לייגן

רק יתנו יד וכח לפושעים הרעפארמים אשר מחכים בכליון עינים לפירוד כזה בין הדבקים, ויחלישו בנין הארטאדאקסיא אשר רבותינו הקדושים נוחי נפש בנו בזיעת אפם יסמר נפשם עליה, עכ"ז לבסוף עלה להם לתוך לעשות שלום בענין זה, אז הוחלט שלימין הנשיא יספח גם סגן מכת החסידים אשר יגן על עניני החסידים אז נבחר הרב חיים אלעזר הארטשטיין ע"ה הראה"ק דמונקאטש.

32 ויש לציין שבעת ההוא כשהי׳ הקדושת יו"ט בפרעשבורג, רצה השבט סופר לערוך סעודה לכבודו, אולם תקנה קדומה היתה נהוגה בפרעשבורג עוד מימי החתם סופר, שהשוחטים דמתא אסור להם להראות את החלפים כי אם להמורא דאתרא, והקדושת יו"ט היה נוהג שלא לאכול בשר משוחט שאינו בן עירו אלא א"כ ראה ובדק את החלף קודם השחיטה, ע"כ מצא השבט סופר עצה איך לסדר הדבר שהשוחט יוכל להראות את סכינו להקדושת יו"ט, שאחד מבני משפחתו שהי׳ בקי באומנות השחיטה, וכבר קיבל כתב קבלה מגדולי הדור, והי׳ אז עדיין בחור לפני הנישואין, ואינו שוחט מטעם הקהילה, יוכל להראות את סכינו להקדושת יו"ט. הקדוי"ט הסכים להצעתו בנענוע ראשו כאות הסכמה, והב׳ העמיד את החלף להקדושת יו"ט. והכינו סעודה של בשר לכבודו, ביקש שיביאו את הסעודה לאכסנייתו, ונדמה להם שהוא אכל משחיטתו של הב׳, אולם באמת לא טעם כלום מכל אותו הסעודה, מפני שלא רצה לאכול משחיטת בחור לפני נישואיו, ורק לא רצה להחליש את דעתו של השבט סופר ע"כ עשה את עצמו כמסכים להצעתו.

אריף די הענט, איז עס נישט קיין ברכה לבטלה, אויב נישט אויפן פלאץ, וועט עס זיין שפעטער׳.

ווען דער קדושת יו"ט איז אהיים געקומען, האט מען אים געפרעגט וואס ער זאגט צו די אויבערלענדע אידן, האט ער געזאגט ׳די אויבערלענדע אידן זענען גאנץ פיינע אידן, אבער ביי חסידישע אידן וויסט מען אויך אז ס׳איז דא אזא זאך ׳קדש עצמך במותר לך׳ (עי׳ יבמות כ. - וברמב"ן ריש פ׳ קדושים).

*

ס׳איז געווען ביי אים א מעשה פלא, מ׳האט אמאל פרעשבורג געׂשחט׳ן א בהמה, און ס׳האט זיך אויסגעריסן און איז ארויס געלאפן פונעם בית השחיטה, און ס׳האט אנגעהויבן צו לויפן אין די גאס, מ׳האט איר פראבירט צו כאפן, אבער זי האט זיך ארויסגעריסן, ביז צום רב אהיים, דער שבט סופר איז דעמאלטס געווען דער רב, זי איז ארויף געלאפן די שטיגן, און דער שבט סופר האט געעפנט די טיהר און געזאגט ׳אז מ׳וועט שחט׳ן לכבוד שבת וועט זי האבן א תיקון׳. און מ׳האט איר טאקע געגומען [ללא כל התנגדות] און געׂשחט׳ן, און מ׳האט אויסגעטיילט די פלייש פון די בהמה פאר אלע תלמידי חכמים פון שטאט, פון פרעשבורג, אין די הקדמה אין שבט סופר שטייט די מעשה.[33]

---

33 וכה מסופר שם על פי עדות הגאון רבי יצחק ווייס ז"ל הי"ד ראב"ד וועהרבוי במשא דברי ההספד אחר מיטת השבט סופר: מעשה פלא ארע פעם בפרעשבורג שהרעיש את כל העיר והסעיר את כל שומעי דבר המעשה, בבית המטבחיים שמחוץ לעיר הכינו הקצבים שור גדול לשחיטה, לאחר שהיה השור קשור היטב ניתק עצמו מחבליו ויצא במרוצה מבית השחיטה, כשכל עובדי בית המטבחיים רצים בעקבותיו ונלאים מהשיגו, השור רץ במהירות עצומה לעבר העיר, והיתה סכנה וודאית שהוא יגח את הבריות, ויגרום לפגיעות בנפש, כשנכנס לעיר רץ השור ברחובות ובסמטאות ללא כל תהייה כמי שמכיר ויודע את דרכו, עד שהגיע לרחוב בו התגורר רבנו, שם הגביר את מרוצתו, ונעצר ליד שער הבית, הביט נכחו ונכנס אל החצר, פנה אל המדרגות ועלה בהן שתי קומות ער לפתח דירת רבנו, פלא עצום היה הדבר שבאותן מדרגות שבקושי עברו בהן שני בני אדם, הצליח שור מגודל לעבור בשופי, מה גם שהמדרגות בניות בשיפוע גבוה, ושוורים מתקשים לטפס במעלות, עובדי בית המטבחיים שדלקו אחריו והגיעו אף הם לבית רבנו, ניסו בכל כוחם להורידו, אך השור לא נע ולא זע כסלע כבד, גם כשהביאו כמה נכרים וביקשום שיסייעום במשיכת השור באמצעות חבלים חזקים שקשרו לגופו, לא הצליחו להזיזו וכבנין יצוק נותר על מקום עמדו, ועיניו נשואות לפתח דירת רבנו, שמע רבנו קול המולה מחוץ לדלת ביתו, ומשניגש אל הדלת, וראה את כל אשר נעשה, אמר ׳שחטוהו לכבוד שבת ויהיה לו תיקון׳ מיד אחר הדברים האלה התרצה השור ללכת לבית המטבחיים בלא כל התנגדות, וניכר בעליל לעין כל כי היתה זו נפש נידחה שביקשה תיקון בחצרו של צדיק.

וכעין עובדא זו רשם רבינו חיים וויטאל זי"ע בספר החזיונות: שנת של"ז ר"ח טבת, בכפר עין זיתון השלמנו מס׳ חגיגה, ובליל ר"ח ראיתי בחלום נפש הר"ר יצחק אמיגו

*

ס׳איז געווען אן אינטערסאנטע זאך לגבי דאס רבנות אין פרעשבורג וואס האט זיך געצויגן דער שלשלת פונעם חתם סופר, דור אחר דור, יעדער איז געווען רב דריי און דרייסיג יאר. דער חתם סופר איז געווען פון שנת תקס"ז ביז ת"ר (ביום כ"ה תשרי), און דער כתב סופר פון ת"ר ביז שנת תרל"ד (ביום י"ט טבת). און נאכדעם איז געווען דער שבט סופר ביז תרס"ו.[34] און זיין זוהן רבי עקיבא סופר (בעל דעת סופר) איז געווען ביז תרצ"ט,[35] ער איז דעמאלטס אוועק געפארן קיין ירושלים (כי לא רצה להתנהג בגינוני רבנות מאז עזב את עיר פרעשבורג כסגולה לאריכות ימים). ער געהאט א זוהן רבי אברהם שמואל בנימין (בעל חשב סופר) וואס האט אים איבער געגומען, ער האט געפירט דאס רבנות אין פרעשבורג אפאר יאר (משנת תרצ"ט עד תש"ג).ער האט איבערגעלעבט די קריג, אבער ער האט איבער געלעבט נאכ׳ן פאטער אינגאנצן א קורצע צייט (כי הדעת ספר נסתלק בשנת תש"ך, ובנו נסתלק בשנת תשכ"ב).

המגן, ויבא אלי מהר"י קארו ור׳ אברהם ויחלו פני שתתקן נפש הנפטר הנ"ל, ואיקץ והנה הביאו הגויים עגל לשחוט, ויברח מהם ויכנס לבית מדרשי, ויעל ע"ג האצטבא אשר שם קובעים ישיבה, ושם שולחן שמניחים הספרים עליו, ויתייצב העגל לפני וב׳ רגליו אל האצטבא וב׳ ידיו על השלחן, והי׳ מביט בפני ועיניו זולגות דמעה, ובני הישיבה רואים ויתמהו, ואמרתי להם זהו החלום, וקנינו העגל ונשחטהו בכוונה לתקן נפש המת המגולגל בעגל, והעגל פשט צוארו מאליו בלי טורח כלל, ונבדוק אותו ונמצא כשר, ולא הנחתי לאכול ממנו שום זר כלל, כי אם אנחנו לבד בכוונה לתקן את הנפש ההיא ע"י סעודת מצוה, אח"כ בלילה שלאחריו ראיתי בחלומי נפש הנזכר ואמר לי תנוח רעתך שהנחת דעתי".

34 ידוע שאמר שהוא רואה לפלא אצל רבני בק"ק פרעשבורג, שכאשר הגיעו למספר ל"ג שנים לימי הרבנות שלהם בעיר זו נתבקשו לישיבה של מעלה, הלא המה מרנן ורבנן החתם סופר ז"ל והכתב סופר ז"ל והשבט סופר ז"ל, לכן החליט אז שלא לשמש עוד ברבנות ותקע אהלו בעיה"ק ירושלים ת"ו. עיין בס׳ חוט המשולש שהגה"ק רבי שמעון סופר אב"ד קראקא כתב רמזים מפסוקי התורה על כהונת אביו החת"ס ואחיו הכת"ס במשך ל"ג שנים בעיר פרעשבורג.

35 ומן הענין לציין שבס׳ רבי עקיבא ותורתו (פ"ז) מובא דבר פלא שבשנת תרס"ו כשהדעת סופר (רבי עקיבא סופר ז"ל) עלה על כסא הרבנות שלח לו הגה"ק רבי יהודה גרינוואלד זצ"ל מכתב ברכה בו מברך את רבינו שיעלה ויצליח, ובתוך דבריו הגה"ק רבי יהודה גוו"ד מזכיר את הפסוק (מ"א ב׳ י"א) והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה, בחברון מלך שבע שנים, ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים... ובו רצה לרמז להדעת סופר שכשם שמלך עד כה שבע שנים את מלכותו הקטנה בחי׳ מלכות חברון ליד אביו (בהיותו ראש הישיבה ז׳ שנים בפרעשבורג בחיי אביו), כן תעלה עכשיו למלכות הגדולה בחי׳ מלכות ירושלים. ואכן הדברים נתקיימו במילואן כי שבע שנים מלך בחברון ושלשים ושלש בירושלים דאונגארין היא העיר פרעשבורג רבתי. [ועיי׳ בס׳ הנ"ל שמציין שהגה"ק ההפלאה זי"ע רבו של החתם סופר גם כיהן כאב"ד בעיר פראנקפורט במשך ל"ג שנים, משנת תקל"ב עד שנת תקס"ה].